

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ВІЙСЬКОВИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В УКРАЇНІ

Віталій Юрійович ПОГРЕБЕНКО,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*

У сучасних умовах збройної агресії проти України особливого значення набуває забезпечення належного функціонування системи запобігання та протидії військовим правопорушенням. Ефективність такої діяльності значною мірою залежить від дотримання міжнародно-правових стандартів, закріплених у міжнародних договорах, звичаєвому міжнародному праві та практиці міжнародних судових установ. Дослідження міжнародно-правових засад запобігання та протидії військовим правопорушенням є актуальним як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

В рамках досліджуваної проблематики відповідні юридичні документи доцільно поділити на дві ключові групи. Першу становлять міжнародні акти в сфері захисту прав та свобод людини і громадянина. Їх значення полягає в тому, що вони окреслюють правозахисні межі діяльності держави в особі органів управління, військового командування, правоохоронних відомств тощо. Положеннями даних міжнародно-правових актів закріплено мінімальні вимоги поведінки з людиною, які в контексті запобігання та протидії військовим правопорушенням мають задовольнятися як по відношенню до потерпілих від таких суспільно-негативних дій (в разі їх наявності), так і до суб'єктів вчинення останніх.

Зокрема, в зазначеному контексті доцільно виділити Загальну декларацію прав людини Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) статтями якої декларовано, що кожна людина має право на: життя, свободу і особисту недоторканність, визнання її правосуб'єктності; захист від рабства або підневільного стану, тортур, жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання. Крім того, Декларація закріплює, що всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом, у тому числі, від якої б то не було дискримінації. Люди необмежені у праві на ефективне поновлення у правах компетенцій національними судами в разі порушення останніх [1]. Більш широкого освітлення права людини в сфері процесуальних відносин та відповідальності за правопорушення віднайшли у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права ООН. Відповідно до статті 9 документу кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою, а також позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до законної процедури. Кожному заарештованому повідомляються при арешті причини його арешту і в терміновому порядку повідомляється будь-яке пред'явлене йому обвинувачення. Кожному, хто позбавлений волі внаслідок арешту чи тримання під вартою, належить право на розгляд його справи у суді, щоб цей суд міг не-

відкладно винести постанову щодо законності його затримання і розпорядитися про його звільнення, якщо затримання є незаконним. Кожен, хто був жертвою незаконного арешту чи тримання під вартою, має право на компенсацію, якій надано позовної сили [2].

Наступну групу міжнародних документів становлять акти міжнародного гуманітарного права, які закріплюють правила поведінки сторін збройного конфлікту, визначають допустимі інструменти і засоби ведення війни, а також встановлюють стандарти захисту мирного населення, яке не бере безпосередньої участі у бойових діях. Дані нормативні документи, на відміну від актів першої групи, визначають мінімальні гуманістичні та гуманітарні стандарти діяльності і поведінки військовослужбовців, військового командування, інших суб'єктів військової сфери. Вони безпосередньо орієнтовані на ситуації ведення бойових дій, окупації, взяття людей в полон тощо. В своїй сукупності дані акти формують юридичну основу для кваліфікації найбільш тяжких та небезпечних військових правопорушень, за які національним законодавством встановлено міри юридичної відповідальності.

До прикладів документів другої групи відноситься Женевська конвенція про проводження з військовополоненими. Положення міжнародного акту знаходять застосування в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше сторонами договору, навіть якщо стан війни не визнаний однією з них [3]. Конвенція передбачає, що з особами, які не беруть активної участі у воєнних діях, зокрема з тими особами зі складу збройних сил, які склали зброю, а також тими, які припинили участь у воєнних діях у зв'язку з хворобою, пораненням, триманням під арештом чи з будь-якої іншої причини, необхідно поводитись за будь-яких обставин гуманно, без будь-якої дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, релігії чи вірування, статі, походження чи майнового становища чи будь-якими іншими аналогічними критеріями [3]. Аналогічні обмеження на міжнародному рівні встановлено у відносинах із цивільним населенням, які закріплено у положеннях Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни [4].

Отже, міжнародно-правові акти становлять фундаментальну складову правового забезпечення запобігання та протидії військовим правопорушенням в Україні. Їх значення полягає у встановленні обов'язкових для держави стандартів законності, гуманності, поваги до прав людини та належної поведінки учасників збройного конфлікту. Вони визначають межі діяльності військового командування, правоохоронних та інших уповноважених органів, слугують орієнтиром для формування національного законодавства і правозастосовної практики, а також забезпечують правову основу для оцінки, кваліфікації та припинення протиправної поведінки у військовій сфері.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини: декларація, міжнародний документ від 10.12.1948. *Офіційний вісник України*. 2008. №98. Ст.3103

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: пакт, міжнародний документ від 16.12.1996. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_043

3. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими: конвенція від 12.08.1949. *Офіційний вісник України*. 2010. №62. Ст.2179.

4. Конвенція про захист цивільного населення під час війни: конвенція від 12.08.1949. *Офіційний вісник України*. 2013. №27. Ст.370